

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК**Штифанич Р.В.**

В статті розкрито базові поняття “інновація в АПК”. Наведено особливості інноваційної діяльності та процесу впровадження інновацій у виробничу діяльність аграрного сектора. Доведено необхідність здійснення інноваційних впроваджень в АПК та необхідні для цього механізми. Здійснено класифікацію типів інновацій в АПК. Розглянуто систему показників для оцінки економічних та соціальних результатів інноваційної активності агропромисловості та можливість забезпечення здійснення інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору з урахуванням його стратегічних завдань та обґрунтовано необхідність ведення інноваційної діяльності агропромисловими компаніями.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інноваційна технологія, агропромисловий комплекс.

ВСТУП

Реалії розвитку аграрного виробництва в третьому тисячолітті вказують на життєву необхідність його подальшого ефективного функціонування виключно по інноваційній моделі. А під інновацією ми розуміємо комплексний процес нагромадження, розповсюдження і використання наукових знань, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, забезпечують одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного та іншого ефекту і для своєї реалізації потребують відповідних умов.

Інноваційна проблематика набула популярності та досліджувалась багатьма вітчизняними й зарубіжними вченими. Неодноразово була обґрунтована доцільність ведення інноваційних пошуків та впровадження їх результатів у виробничі процеси для підприємств агропромислового комплексу. Цю ідею в своїх працях виклали М.Й. Малік [1], О.С. Новікова, О. Фіговський [3] та інші автори. Не менш важливе значення для досягнення всієї багатогранності інноваційного процесу в агропромисловому секторі мають законодавчі та нормативно-правові документи України, що стосуються інноваційної діяльності.

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження інновацій у виробничу діяльність підприємств АПК для підвищення якості як однієї з найголовніших конкурентних переваг на світовому ринку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема просування ідей, проектів, патентів, зрозуміло, не нова, проте, як і раніше, містить багато проблем, які потребують свого рішення. Із багатьох шляхів вдосконалення наукової та інноваційної

діяльності можна виділити три основні: перший – можна нічого не змінювати, поклавшись на еволюційні процеси, другий – можна без кінця проводити “косметичні” процедури, ну і третій – все радикально змінити, скориставшись так званою системною методологією (системним методом). Ми вважаємо найбільш перспективним саме третій шлях.

В даний час досить поширені вислови “інноваційний процес”, “інноваційна політика (технології)”. Слово “інноваційний” фактично є похідним від слова “новація”, оскільки його можна трактувати як “введення новації”. Виходячи із цього під словом “новація” варто розуміти будь-який образ, що трактується як ідея, або систему образів, створених розумовим процесом одного чи кількох індивідумів, які володіють відмінними, раніше не відомими ознаками по відношенню до вже відомих аналогічних образів. Таке визначення дає нам право визнати за цим словом певну універсальність. Тим самим ми маємо можливість створення системної класифікації новацій – по видам, класам, типам і т.д. [3, 26].

Інновація – нововведення в області техніки, технології, організації праці і управління, засновані на використанні досягнень науки і передового досвіду, а також використання цих новин в самих різних областях і сферах діяльності.

Стосовно АПК інновації є реалізацією в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин і кросів птиці, нових або покращених продуктів харчування, матеріалів, нових технологій в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нових добрив і засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики і лікування тварин і птиці, нових форм організації і управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва.

По предмету і сфері вживання в АПК доцільно виділити чотири типи інновацій: селекційно-генетичні; техніко-технологічні і виробничі;

Штифанич Руслана Василівна, аспірант, Подільський державний аграрно-технічний університет, м. Кам'янець–Подільський Хмельницької обл., тел.. (067) 989-20-65; (093) 021-12-31, shtifanich_ruslana@mail.ru

організаційно-управлінські і економічні; соціально-екологічні (таблиця 1). Перший тип інновацій властивий лише сільському господарству.

Таблиця 1 Класифікація типів інновацій в АПК*

Селекційно-генетичні	Техніко-технологічні та виробничі	Організаційно-управлінські та економічні	Соціально-екологічні
<ul style="list-style-type: none"> – нові сорти і гібриди с/г рослин – нові породи, типи тварин і кроси птиці – створення рослин і тварин, стійких до хвороб і шкідників, несприятливих чинників довкілля 	<ul style="list-style-type: none"> – використання нової техніки – нові технології обробітку с/х культур – нові індустріальні технології в тваринництві науково-обґрунтовані системи землеробства і тваринництва – нові добрива і їх системи – нові засоби захисту рослин – біологізація і екологізація землеробства – нові ресурсозберігаючі технології виробництва і зберігання харчових продуктів, направлених на підвищення споживчої цінності продуктів харчування 	<ul style="list-style-type: none"> – розвиток кооперації і формування інтегральних структур в АПК – нові форми технічного обслуговування і забезпечення ресурсами АПК – нові форми організації і мотивації праці – нові форми організації і управління в АПК – маркетинг інновацій – створення інноваційно-консультативних систем у сфері науково-технічної і інноваційної діяльності – концепції, методи вироблення вирішень – форми і механізми інноваційного розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> – формування системи кадрів науково-технічного забезпечення АПК – поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти і культури трудівників сіла – оздоровлення і поліпшення якості довкілля – забезпечення сприятливих екологічних умов для життя, праці і відпочинку населення

*Сформовано автором із різних джерел

В економіці України суть інноваційної діяльності полягає не стільки в зростанні інвестицій в агропродовольчий комплекс, скільки в забезпеченні інноваційної активності. Інноваційна активність – цілеспрямована діяльність щодо створення, впровадження у виробництві та просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТР, які приносять прибуток. Інновація повинна бути такою, щоб не тільки викликати потребу у створенні нового продукту, але й надати фінансову можливість здійснювати подальші нововведення після його реалізації. Проте остаточну оцінку ефективності інновації дає ринок, споживач.

Для того, щоб оцінити економічні та соціальні результати інноваційної активності агровиробництва, можна використати наступні системи показників:

- зближення обсягів інвестицій в науково-дослідну діяльність і у власне виробництво аграрного сектору;
- частка інноваційної наукомісткої продукції в загальному обсязі кінцевого продукту аграрного сектору;
- кількість патентів і ліцензій (у розрахунку на 100 осіб);
- вплив інновацій на ефективність використання виробничих факторів агропідприємств (підвищення продуктивності праці, фондівіддача, наукоємності продукції);

– вплив інновацій на результати виробничої та фінансової діяльності агропідприємств (обсяг продажу інноваційної продукції, його частка в загальному обсязі продажу, освоєння нових ринків для інноваційної продукції, збільшення частки її продажу на традиційних ринках збуту, обсяг і норма прибутку від реалізації інноваційної продукції, її питома вага в загальному розмірі прибутку).

Інноваційний бізнес в аграрній сфері відноситься до венчурного (ризикованого).

Для того, щоб знизити ризик і підвищити ефективність інновацій, необхідно формування економічного механізму вбудовування науки в структуру агровиробництва. Для вибору найбільш ефективних форм і методів інноваційної активності в агропродовольчому комплексі потрібно, перш за все, науково-обґрунтований менеджмент, який містив формулювання мети і вибір стратегії, підготовку інноваційних проектів, управління проектами та ризиками, персоналом, створенням, освоєнням і якістю нової техніки, оцінку ефективності інновацій. Центральне місце при цьому належить вибору мети та інноваційної стратегії. Саме від цього залежить визначення найбільш доцільних напрямків економічної і науково-технічної політики, заснованої на довгостроковому прогнозуванні розвитку аграрної сфери при переході до ринку, врахування сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів, ресурсних обмежень на макро-, мезо- і мікрорівнях [4].

Виходячи із соціально-економічної ситуації, яка склалася в Україні, інноваційна політика повинна, насамперед, бути спрямованою на забезпечення розвитку окремих регіонів. Стабільність економіки регіону в подальшому залежатиме від того, чи буде сформовано та запроваджено інноваційну модель його розвитку.

В даному аспекті визначальну роль повинно відігравати створення регіональних інноваційних систем, діяльність яких буде спрямована на формування державної інноваційної політики на регіональному рівні.

Сутність інноваційної політики розвитку регіонів має дуальний характер: з одного боку, виходячи із загальнодержавних та регіональних інтересів, повинна здійснюватись практична діяльність держави в регіонах, що базується на інноваційних елементах управління та сприяння формуванню інноваційного клімату територій, з іншого, така політика повинна забезпечувати розвиток регіонів за допомогою поширення інновацій та ефективного використання інноваційного потенціалу. Оптимальне поєднання цих двох складників забезпечуватиме дієвість інноваційної політики, яка формується з метою забезпечення збалансованого динамічного розвитку регіону для формування інноваційного клімату та шляхом запровадження інновацій у всі сфери господарювання, виходячи із можливостей інноваційного потенціалу [5].

Актуальним завданням у створенні механізмів управління інноваційною діяльністю на рівні регіонального АПК є координування процесу розробки системи підтримки інноваційної діяльності, складовими якої є об'єкти інфраструктури підтримки інноваційної діяльності в регіоні.

В інноваційній інфраструктурі не виключено також утворення науково-технічних альянсів, консорціумів, спільних інноваційних підприємств (у тому числі й міжнародних), бізнес-інкубаторів, кластерних структур, агропромислових наукових парків і т. ін.

Дуже важливим питанням у формуванні механізмів управління інноваційною діяльністю на рівні регіонального АПК є визначення суб'єктів (ланок) управління й обґрунтування їхніх функцій.

На першому етапі створення системи інноваційного управління це можуть бути два управлінські блоки: управління на рівні регіонального АПК і локальні системи управління інноваціями на рівні підприємств, організацій, об'єднань тощо. До першого блоку можна віднести створення на рівні АПК регіону відділу інноваційних перетворень при Головному управлінні сільського господарства та продовольства.

Головними завданнями цієї управлінської структури можуть бути:

- формування інноваційної політики та інноваційних стратегій в АПК регіону;
- сприяння створенню інфраструктури інноваційної діяльності та інформаційного забезпечення інновацій;

– вивчення інноваційного середовища й інноваційного клімату в АПК регіону;

– здійснення моніторингу інноваційних процесів.

Програм інноваційної діяльності в регіональному АПК; сприяння формуванню механізмів розвитку й управління інноваціями; оцінка важливих для регіону інноваційних проектів і сприяння пошуку інвесторів, які побажають взяти участь у реалізації проектів; визначення пріоритетів інноваційної діяльності та координування розповсюдження знань щодо інновацій в АПК.

При прийнятті управлінських рішень на регіональному рівні доцільними є консультації з регіональною спільнотою сільськогосподарських товаровиробників та обласною асоціацією фермерських господарств, а також врахування рекомендацій щодо процесів інноваційних перетворень, які розробляються на рівні відповідних департаментів Мінагрополітики.

До другого блоку управління інноваційною діяльністю (на рівні локальних систем) доцільно віднести функції управління інноваційними процесами на підприємствах (організаціях, об'єднаннях тощо), створення відділів з інноваційної діяльності у великих підприємствах АПК та введення посад спеціалістів з інноваційних перетворень у середніх і малих підприємствах. Важливими завданнями управління на цьому етапі є: сприяння розробці інноваційних програм і проектів господарюючим суб'єктом; управління ризиками в інноваційній діяльності; сприяння здійсненню реінжинірингових процесів; використання методів програмно-цілового управління; здійснення SWOT — аналізу; організаційно-фінансове забезпечення реалізації інноваційних програм і проектів; визначення ефективності інноваційних процесів тощо.

Для реалізації визначених напрямків слід забезпечити передумови впровадження ефективних механізмів управління інноваційною діяльністю на рівні регіонального АПК: здійснення фінансової, матеріально-технічної, організаційно-методичної підтримки інноваційних процесів у аграрній сфері; максимально можливе залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в інновації; проведення інформаційних компаній щодо інноваційних моделей розвитку АПК; впровадження курсу інноваційного менеджменту в навчальний процес підготовки фахівців-аграріїв; розробка довідника типових функцій спеціалістів з інноваційної діяльності; створення системи стимулів сприяння інноваційній діяльності; розвиток системи інформаційного забезпечення підприємств АПК з різних аспектів НТП; запровадження системи моніторингу інноваційних процесів в АПК [2].

ВИСНОВКИ

На даний час більшість підприємств аграрного сектору чітко усвідомлюють вагомість і закономірність розширення виробництва та підвищення рівня прибутковості за допомогою впровадження інновацій. В цій ситуації визначальне

місце належить державній підтримці стратегії інноваційного розвитку, яка повинна здійснюватися на системній та послідовній основі. Всі учасники інноваційного процесу повинні бути зацікавлені у

поєднанні їх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній та зовнішній ринки з високотехнологічною продукцією.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новікова О.С. Механізми впровадження інновацій у сільському господарстві на засадах сталого розвитку / О.С. Новікова // Наук. вісник національного лісотехнічного ун-ту. - 2005. – вип.15.6.- С.458-462.
2. Основи аграрного підприємництва / [Малік М.Й., Зіновчук В.В., Лупенко Ю.О. та ін.]; за ред. М.Й. Маліка. – К.: Інст-т аграрної економіки, 2001. – 582с.
3. Ройтман С., Фіговський О. Система приёма, формализации и продвижения новаций / С. Ройтман, О. Фиговский // Экология и жизнь. – 2007. – №10(71). – С.26-31;
4. Россоха В.В. Інноваційна парадигма управлінської діяльності / В.В. Россоха // Агроінком. - 2005. - вип.5-6. - С.59-61.
5. Сидорук Б.О. Регіональні аспекти інноваційної політики в АПК України [Електронний ресурс] / Тернопільський інститут агропромислового виробництва. Офіційний сайт. – Режим доступу: http://confiapv.at.ua/publ/konf_6_7_traven_2010/42_regionalni_aspekti_innovacijnoi_politiki_v_apk_ukrajini/1-1-0-46